

Notat fra Naturvernforbundet om utvidet produsentansvar for tekstil.

I forbindelse med representantforslag 111 S (2021-2022) om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri har Naturvernforbundet utarbeidet et fagnotat om utvidet produsentansvar for tekstil.

Hvorfor utvidet produsentansvar:

Et utvidet produsentansvar er muligheten til å gi de som setter tekstiler på markedet, ansvaret for å redusere produktenes miljøavtrykk og samtidig gi incentiver til de aktørene som tar ansvar. Videre kan et utvidet produsentansvar være en effektiv måte å oppfylle flere av Norges framtidige forpliktelser i henhold til rammedirektivet for avfall. En godt innrettet produsentansvarsordning kan (i kombinasjon med andre virkemidler) være med på å omstille kles- og tekstilbransjen til en sirkulær økonomi.

En eventuell frivillig bransjeavtale vil måtte oppfylle de samme forpliktelsene, men vil ha løsere rammer og uklar ansvars- og kostnadsfordeling. Erfaringer gjort med tidligere, sammenlignbare, bransjeavtaler har hatt utfordringer med manglende måloppnåelse, lav tilslutning av næringsaktørene og lavt ambisjonsnivå (utover felles-europeiske minimumskrav). Erfaringer gjort med produsentansvarsordninger og retur-systemer som ikke er hjemlet i forskrift, og eller er uten krav om tilslutning fra næringsaktører, har hatt utbredte utfordringer med gratis-passasjerproblematikk samt uklar ansvars- og kostnadsfordeling. Dette har igjen ført til problemer med innsamling og miljøvennlig avfallsbehandling.

Forhold til rammedirektivet for avfall (RFA):

RFA (art 11) krever separat innsamling for tekstil-avfall innen 2025. Videre krever rammedirektivet at kommisjonen innen 2024 skal «vurdere» egne mål for forberedelse til ombruk og for materialgjenvinning. Det vil her være snakk om felles-europeiske minimumskrav som (sannsynligvis) vil bli signalisert gjennom EUs tekstil-strategi og da ved neste revisjon lagt inn i RFA, for og så måtte bli transponert inn i nasjonal lovgivning.

RFA (art 8) setter felles-europeiske minimumskrav for utvidede produsentansvarsordninger, disse kravene vil også gjelde for en evt framtidig produsentansvarsordning på tekstil i Norge. RFA setter blant annet krav om geografisk utbredelse av innsamlingssystemer, finansiell garanti for organisasjonen, dekning av nødvendige kostnader, åpenhet rundt rapportering og måloppnåelse.

Formål med produsentansvaret:

Produsentansvar må være et virkemiddel for å redusere tekstilbransjens miljøavtrykk. Derfor er det viktig at formålet (i forskrift) knyttes til det totale miljøavtrykket og prioriteringene i avfallshierarkiet. Det er og viktig at det legges inn mekanismer med mål om å øke levetiden til plaggene i produsentansvarsordningen.

Måltall for produsentansvaret:

Vi anbefaler at det settes konkrete mål og at disse legges inn i nytt kapittel om utvidet produsentansvar for tekstil i avfallsforskriften. Som minimumsnivå bør det settes:

- Spesifikke % mål om separat innsamling.
- Spesifikke % mål om forberedt til ombruk.
- Spesifikke % mål om materialgjenvinning. For materialgjenvinning bør det settes tilleggsmål om høyverdig resirkulering, fra fiber til fiber, frem i tid.

Andre mål som kan bidra til å akselerere overgangen til en sirkulær tekstil-økonomi kan være:

- Generelle mål om tilgjengelighet for reparasjon.
- Generelle mål om andel klær solgt til fullpris (% av kolleksjon faktisk solgt).
- Generelle mål om at forbrukere bruker reklamasjonsrett.

Målene bør være trinnvist stigende og de bør være oppnåelige, samtidig som de er ambisiøse. Trinnvise milepælsmål med tydelig ansvars og kostnadsfordeling skaper forutsigbarhet for de ulike aktørene og setter retningen.

Kostnadsdekning:

Den originale ideen bak produsentansvar som virkemiddel er at produsenter skal dekke kostnader forbundet med avfallshåndteringen av deres produkter. Dette er fortsatt en sentral del av konseptet; når avfallshåndteringen blir mer kompleks og kostnadskreven, bør og produsentansvarsordningen og vederlaget produsenter betaler bli mer komplekst og kostnadskreven. Med riktig innretning kan dette, i kombinasjon med andre virkemidler, være et markedsrettet incentiv for avfallsreduksjon.

Kostnader som må dekkes: (Nødvendige kostnader) – Minimum 80% må dekkes av produsent.

- Innsamling
- Sortering
- Gjenvinning
- Behandling av tekstil som havner i restavfall.

Kostnader som bør dekkes:

- Informasjon til forbruker og informasjon til produsenter.
- Reparasjon – aktiviteter som fremmer reparasjon.
- Forskning og utvikling.
- Støtte til avfallshåndtering i mottagerland av brukte tekstiler.

Forhold til non-profit innsamlere:

Vi anbefaler at man inkluderer og bygger videre på eksisterende systemer for innsamling av tekstil til gjenbruk. Ansvaret for, og kostnadsdekning av innsamling og sortering av tekstiler

til gjenbruk, bør være en del av produsentansvaret. Plikt til innsamling bør gjelde over hele landet og være hjemlet i forskrift.

Vederlag:

Alle medlemmer av produsentansvarsordningen betaler vederlag til et produsentansvarsselskap (returselskap) for de mengdene de selv plasserer på markedet. Tradisjonelt, har produsentansvarsordninger vært organisert som kollektive ordninger hvor produsenter har betalt «flate» vederlag pr kilo plassert på markedet. For å understøtte overgangen til en sirkulær økonomi kan vederlaget differensieres etter måloppnåelse.

Produsentansvaret kan sette både minimumskrav og inneha bonus-løsninger (øko-modulering) som bidrar til økt måloppnåelse. Minimumskravene bør tilsvare felles-europeiske minimumskrav som (sannsynligvis) vil bli signalisert gjennom EUs tekstil-strategi og da senere transponert inn i norsk lov ved revidering av rammedirektivet for avfall. Dette vil være minimum-krav og setter et minstemål for en ansvarlig og bærekraftig tekstilbransje. Et norsk produsentansvar for tekstil bør sette seg høyere mål enn å oppfylle europeiske minimumskrav, dette kan gjøres ved å sette krav til produsentansvarsselskapet om øko-modulering av vederlag. Øko-modulering av vederlag kan være bonus-løsninger hvor man får lavere vederlag for å oppfylle visse gitte kriterier.

Organisering og konsesjonsregime:

Naturvernforbundet tror ikke det bør åpnes for en konkurransemodell for produsentansvaret på tekstiler, men heller gi bransjen selv ansvaret for å organisere et **non-profit selskap** som forvalter produsentansvaret for produsenter og importører av tekstiler. Vilklårene for dette selskapet, og for produsenter og importører av tekstiler, med alle plikter må forskriftsfestes.

Dersom man åpner for konkurranse og gir konsesjon til flere selskaper for å drifte produsentansvar på tekstil, vil dette kreve mer organisering og tilsyn fra myndighetene. Myndighetene må da sikre at konkurransen mellom selskapene kun går på operasjonell effektivitet og at vi ikke får en situasjon hvor selskaper sparer kostnader ved å underby hverandre på vederlag, volum eller kun velger å samle inn billige fraksjoner etc. Videre bør det sikres en innretning som gir incentiver for å overoppfylle kravene i produsentansvaret.

Naturvernforbundet vil da anbefale man etablerer et sentralt register som opererer som en «clearing-house»-mekanisme (mellomledd) og fordeler plikter og kostnader mellom selskapene. Dette inkluderer vederlagsstruktur, plikter til å investere i infrastruktur, plikter til å drive holdnings og-opplysningsarbeid med mer.

Konklusjon

Vi tror at en utvidet produsentansvarsordning som er hjemlet i forskrift er den beste rammen for å oppnå minimumskravene som Norge er forpliktet til, kanalisere nødvendige infrastruktur-investeringer på en effektiv måte, tydeliggjøre ansvarsfordeling og sørge for markedsincentiver som kan bidra til økt måloppnåelse. En utvidet produsentansvarsordning

vil komplementere og styrke de initiativene som kommer gjennom EUs tekstil-strategi og andre kommende EU-initiativer. Videre kan et utvidet produsentansvar sørge for at det er i produsentenes egen interesse å produsere tekstiler av høyere kvalitet som varer lenger og hvor fibre kan gjenvinnes og brukes på nytt ved endt levetid.

Kontaktpersoner Naturvernforbundet:

Fagrådgiver tekstil: Janne Gilgren, 975 78 739, jg@naturvernforbundet.no

Fagrådgiver avfall: Joakim Sandvik Gulliksen, 980 05 608, jsg@naturvernforbundet.no